

Toni
Alaranta

**KREIKKA,
TURKKI ja
jaettu
KYPROS**

**Itäisen Välimeren
jännitteinen historia**

Gaudeamus

Copyright © 2024 Kirjoittaja & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Tuomo Parikka
Kartat: Hannu Linkola

KL 98.11 • UDK 950

ISBN 978-952-345-268-8

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2024

SISÄLLYS

Johdanto: Itäisen Välimeren konflikti tutkimuskohteena	9
Valtioidentiteetti tutkimusta ohjaavana käsitteenä	15
Kirjan rakenne.	20

OSA I

KANSALLISVALTIOIDEN MUODOSTUMINEN

ITÄISELLÄ VÄLIMERELLÄ

(1820–1950)

1. Modernin Kreikan valtion synty ja laajentumispyrkimykset	27
Kreikan vapaussodan lähtökohdat	27
Kreikan valtion perustaminen suurvaltojen suojeluksessa	33
<i>Megali idea</i>	36
Venizelosin nousu.	42
Katastrofi Anatolian sotaretkellä	46
Uusi ulkopolitiikka ja Metaxasin diktatuuri.	49
Miehitys ja sisällissota	53
2. Osmanivaltiosta Turkin tasavaltaan	59
Osmanivaltion aluemenetykset ja uudistukset.	59
Abdülhamid II:n hallinto ja ulkopolitiikka	62
Nuorturkkilainen liike	67
Osmanivaltio ensimmäisessä maailmansodassa.	70
Anatolian itsenäisyystaistelu ja Mustafa Kemal	74
Turkin tasavallan perustaminen ja kemalismi	78

3. Kyproksen asema brittiläisen imperiumin osana	85
Kyproksen kysymyksen lähtökohdat	85
Kypros Britannian suurstrategiassa	88
Kreikkalainen ja turkkilainen nationalismi Kyproksella	91
Kyproksen hallinnan kriisiytyminen	96

OSA II

ITÄINEN VÄLIMERI KYLMÄN SODAN MAAILMASSA (1950–1990)

4. Kreikan jakolinjat ja ulkopolitiikka kylmän sodan kaudella	105
Kylmän sodan luomat reunaehdot	105
Kreikan jälleenrakennus ja Yhdysvaltojen korostunut rooli . . .	107
Karamanlis ja keskustaoikeiston voittokulku	110
Vasemmiston nousu	114
Sotilaat kaappaavat vallan	115
Vaikea USA-suhde	118
Kreikka osaksi yhdentyvää Eurooppaa	119
5. Turkin sisäinen murros ja ulkopolitiikka sotilasvallankaappausten kaudella	125
Demokratiapuolueen valtakausi ja Nato-jäsenyys	125
Ensimmäisen sotilasvallankaappauksen seuraukset	130
Kyproksen kriisi ja ulkopolitiikan korjausliike	132
Yhteiskunnallinen kuohunta ja uudet sotilasvallankaappaukset	135
Armeijan valta ja Yhdysvaltojen rooli	138
Turgut Özalin uudistukset	141
6. Itsenäinen Kypros suurvaltapolitiikan maailmassa	144
Makarios, EOKA ja brittien vastatoimet	144
Kyproksen konfliktin luonne Lontoon vuoden 1955 kokouksen jälkeen	147
Kyprosenturkkilaisten aseellisen toiminnan alkaminen	151

Itsenäisen Kyproksen umpikuja	153
Makarios ja sitoutumattomien maiden liike	157
Kreikan sotilasjuntta ja Turkin invaasio kesällä 1974: kohti pysyvää jakoa	160
Pohjois-Kyproksen turkkilainen valtio muodostuu	164
Kyproksen tasavallan ulkopoliittinen asemoituminen	170

OSA III
ITÄINEN VÄLIMERI JA
MONINAPAISTUVA MAAILMA
(1990–2023)

7. Turkin valtioidentiteetin muutos ja pyrkimys strategiseen autonomiaan	179
Turkin politiikan murrokset ja jatkuvuudet 1990-luvulla	179
İsmail Cemin kausi ulkoministerinä ja Turkin EU-ehdokkuus ..	183
AKP:n nousu ja sisäinen valtataistelu	187
Vuoden 2010 jälkeinen ulkopoliitiikka	193
Turkin rooli Syyrian sisällissodassa	197
Itäinen Välimeri ja Turkin uusi ulkopoliitiikka	202
8. Kreikan eurooppalaistuva ulkopoliitiikka kylmän sodan jälkeen	209
Kreikan murrokset ja jatkuvuudet kylmän sodan jälkeisellä kaudella	209
Uhkakokemukset ja suhde länsimaihin	213
Kysymys Kreikan ulkopoliitiikan eurooppalaistumisesta	214
Kreikan Turkki-suhde kylmän sodan jälkeen	217
Kreikan velkakriisi ja poliittisen kentän murros	223
Uusi aktiivinen ulkopoliitiikka	231
9. Euroopan unioni, Kypros ja itäisen Välimeren konflikti . . .	236
EU:n, Kreikan ja Kyproksen suhteiden keskinäisdynamiikka . .	236
Vuoden 2004 Annanin suunnitelma Kyproksen yhdistämiseksi	240

Kyproksen kysymys EU-aikakaudella	244
Kyproksenturkkilaisten vaikea asema	248
Viimeisimmät yhdistymisneuvottelut ja Kyproksen kansainvälispoliittinen asema	250
Loppusanat: Itäisen välimeren konflikti muuttuvassa maailmanjärjestyksessä	259
Viitteet	274
Lähteet	278
Kuvalähteet	288
Henkilöhakemisto	290